orgánů policejních a jinakými žádoucími opatřeními a proti provinilým nastoupiti se vší přísností vedle případných zákonných ustanovení.

Prostředky léčivé a tajné.

I. Pojem.

Prostředky léčivé jsou ony látky a preparáty, jichž se užívá k léčení nemocí; v užším smyslu jsou to preparáty uvedené ve farmakopoei (lékoznalství) a v řádech o taxách. Je-li tu pochybnost o tom, zda jisté látky smí se užiti jako léčiva čili nic, rozhoduje vláda zemská (nař. min. ze dne 19. června 1855 č. 107 ř. z.). Tímto přesným vymezením pojmu naznačeného vyloučeno jest množství jiných látek, které se — zpravidla v nelékařských kruzích — jako léčivo podávají, nebo jichž se při nemocích vůbec užívá. Sem patří tajné prostředky (arcana); jsou to léčiva, jimž přisuzuje se zvláštní síla a jichž připravování udržuje se v tajnosti. Všeobecně se soudí, že tajné prostředky nenáležejí ani k lékům uznaným policií lékařskou (medicinální), ani že neposkytují příhodných součástí ku přípravě lékařských léčiv. Než tajné prostředky tyto měly ve starých dobách a i podnes ještě četné odběratele, jakkoli cena jich jest poměrně vysoká. Příčina tkví v tom, že t. zv. tajné prostředky odnášejí se netoliko na léčení nemocí a neduhů, nýbrž i k odstraňování skutečných nebo domnělých vad tělesných (t. zv. nedostatky krásy), po případě k zamezení nemocí se odporučují. Všemožné zákazy nedovedly úplně potlačiti léčení tajnými prostředky; k rozšíření a povznesení tajných prostředků přispívá též ona v člověku bytující náklonnost ke všemu zázračnému a tajůplnému, kterou i při pokročilé vzdělanosti shledáváme podnes ještě ve značné míře zvlášť mezi nižšími třídami lidu a mezi lidem venkovským. Konečně jest tu ještě jeden činitel, který činí tajná léčiva populárními. Jeť zhusta na venkově nedostatek lékařů anebo jistý odpor k lékařskému ošetřování, takže si již od nejstarších dob až do dnes lid venkovský hledí pomoci t. zv. »domácími prostředky«, bylinami a jinakými vychválenými léčivy rozmanitého druhu nebo ocitne se v rukou všelijakých »venkovských doktorů a doktorek« a čarodějů, kteří kořistí z pověry v léčivé účinky tajůplných léků a mají ještě veliký vliv na lid. I jest především úlohou orgánů státních přísně bdíti nad celým léčebnictvím a zabrániti tím nemalým škodám; dále nelze popříti, že veřejný stav zdravotní ohrožen jest usvědčenými součástkami tajných léčiv, nehledě ke škodě vzcházející lidu tím, že platí za tajná léčiva obnosy nepoměrně značné.

Švýcarská rada spolková vydala v roce 1886 v té příčině poselství ku shromáždění spolkovému, ve které se poznamenává, že ročně vyhodí se tisíce franků z kapes chudého lidu na tajná léčiva, zvláště na ta, která se dováží z cizozemska, a že se tím poškozují nejvíce právě ti, kdož s největším napjetím sil uhájiti mohou krušného živobytí svého, a že skrovné jmění těchto nejchudších tříd plyne do pokladen vychytralých spekulantů.

Dlužno uznati, že rakouská vláda již v předešlém století rázně vystoupila proti tajným léčivům. Celá řada starších nařízení a dvorských dekretů zakazovala jednak užívání a rozšiřování tajných léčiv zúplna, jednak činila jim v různých směrech překážky; tak zvláště pat. ze dne 25. listopadu 1775, dek. dv. kanc. ze dne 15. září 1833, nař. ze dne 25. dubna 1835, dek. dv. kanc. ze dne 22. října 1835 a ze dne 16. dubna 1840, nař. ze dne 24. prosince 1850, výn. min. ze dne 20. října 1854 č. 275

ř. z. a ze dne 16. ledna 1859 § 2, č. 27 ř. z., nař. ze dne 13. května 1862 č. 8875.

V novější době dohlédá bedlivě zvláště nejvyšší zdravotní rada a zemské úřady zdravotní k všelikým léčivům, jmenovitě těm, které se sem z cizozemska dovážejí. Tak bylo na př. teprve v nejnovější době na základě dobrozdání vrchní zdravotní rady ve zvláštním případu ministeriem vnitra rozhodnuto, že nelze léčení studenou vodou farářem Kneippem vypěstěné pokládati za vědeckou methodu spočívající na racionelních zásadách a že se nesmí tedy výslovně do koncese pojmouti toto léčení vodou, jestliže by dáno bylo svolení ke zřízení takovéhoto ústavu pro léčení studenou vodou, jehož použití ve zvláštních případech vyhraženo býti musí volnému uvážení zodpovědného lékaře řídícího. Předpisy odnášející se k léčení, jak prostředky léčivými, tak i tajnými jsou různého způsobu.

II. V první řadě jsou to ustanovení trestní, která snaží se ve všech směrech čeliti nebezpečím, která hrozí lidskému zdraví ze zneužití léčiv. Kromě oprávněných lékáren, lékáren domácích, ověřených lékařů a ranhojičů na venkově jest zakázán prodej vnitřních i vnějších léčiv, jichž vydání podrobeno jest zvláštnímu obmezení, nebylo-li k prodeji tomu úřadem dáno zvláštní povolení. Trest jest vězení od jednoho do 3 měsíců; pokračovalo-li se v prodeji několik měsíců — nastupuje zostřené vězení; objeví-li se při vyšetřování, že prodej takových léků měl škodlivé následky, ukládá se trest tuhého vězení od 1—6 měsíců (§§ 354 tr. zák. a 620 voj. zák. tr.). Prodavač potrestaný zostřeným vězením jest též povinen vydati vrchnosti veškeru zásobu připravených léků, materialií a přístrojů. Dopustí-li se tohoto přestupku cizozemci, vypovězeni jsou z veškerých zemí korunních našeho mocnářství (§§ 355 tr. z. a 621 voj. zák. tr.). Ustanovení toto má průchod, třeba by tu nebylo zápovědi, ve které prodané léčivo jest zvláště a dle jména uvedeno; obejíti takovouto zápověď bylo by lze zhusta nepatrnou změnou ve složení a označení léčiva (plen. rozh. ze dne 26. června 1879 č. 5356).

Přestupku se též dopouští, kdo léčí bez zákonného oprávnění zvláště při tom používaje magnetismu živočišného neb životního nebo par étherových (narkotisování). Trest: vězení (po případě tuhé vězení) od 1—6 měsíců a nastoupila-li smrt, potrestá se jako přečin podle § 335 tr. z. (§§ 343 tr. z. a 608 tr. z. voj.). Prodej léčiv, k jichž vydání se všeobecnou normou lékárnickou nebo zvláštními předpisy vyžaduje zvláštní obezřetnosti, jest přestupkem, nešetřilo-li se předpisů těch.

Trest: 5—50 zl., po případě až 100 zl. (§§ 345—348 tr. z. a §§ 610—613 tr. z. voj.). Přestupku dopouští se obchodník kupčící se zbožím materiálním, třeba nebylo právě věnováno lékařské potřebě, avšak druh jeho jest zcela neznám, neb úředně nevyšetřen; přestupek tento trestá se vězením od 3 dnů do 1 měsíce, po případě jako přečin podle § 335 tr. z. (§§ 371 tr. z. a 639 tr. z. voj.).

Nařízením ze dne 17. června 1886 č. 97 ř. z. stanovena celá řada zboží užívaného jen k léčivům, jehož prodej jest za jistých podmínek a modalit dovolen i jiným obchodům, než lekárnám. Podle § 8 cit. nař. zmocňuje se místodržitelství v Terstu a v Zadru vzhledem ku zvláštním poměrům panujícím v horečnatých krajinách Přímoří a Dalmácie dáti svolení hodnověrným obchodníkům, aby odebírali z lékáren sirečňan chi-

ninový, chovali jej na skladě a prodávali. K zapověděným léčivům náleží též — bez obmezení dispensačního práva homeopatických lékařů — prodej homeopatických léků mimo veřejné lékárny a domácí lékárny venkovských lékařů a ranhojičů (nař. min. ze dne 9. srpna 1857 č. 151 ř. z.).

Diplomovaným zvěrolékařům a podkovářům oprávněným ku léčení koní dovoleno jest míti v zásobě léčivé látky, připravovati a poskytovati léky, avšak jen pro potřebu vlastní zvěrolékařské praxe (rozh. min. vnitra ze dne 16. února 1875 č. 15999). Obchodníkům se zbožím materiálním a kořením medicinálním zapověděno jest připravovati léky, míchati koření atd. a prodávati takovéto připravené léčivé prostředky (dek. dv. kanc. ze dne 14. dubna 1827 č. 15332, sb. prov. zák. pro Dol. Rakousy z roku 1827; ze dne 4. dubna 1837 č. 13424, sb. prov. zák. pro rok 1837 a ze dne 9. března 1826 č. 6689).

III. Předpisy práva živnostenského.

Příprava látek a preparátů určených k léčivým účelům i prodej jich vázány jsou koncesí, pokud to není výslovně vyhrazeno lékárníkům (§ 15 odst. 14. ř. živn.). Nařízením min. vnitra a odch. ze dne 17. září 1883 č. 152 ř. z. a ze dne 17. června 1886 č. 97 ř. z. vydána byla ustanovení o vymezení práva lékáren oproti obchodům se zbožím materiálním.

Podomní obchod (hausírování) s léčivy kteréhokoli druhu, náplastí a mastí jest zapověděn (§ 12. zák. o pod. obch.).

IV. Obmezení řádu celního a monopolního.

Z důvodů zdravotních vydáno více obmezení co do dopravy (dovozu) léčiv. To platí předkem o takovém zboží léčivém a prostředcích kosmetických, které dovážejí se pro osoby soukromé a nikoli pro lékárníky. Soukromé osoby mají písemně žádati o povolení k odebírání tohoto zboží politický zemský úřad té korunní země, ve které bydlí. Malé množství léčiv, které s sebou mají k vlastní potřebě cestující, nebo které pohraniční obyvatelé na recepty známých lékařů ze sousedních lekáren si přinášejí, nepodléhá těmto obmezením a smí být všemi celními úřady vycleno. Léky cestujících určené jen k vlastní potřebě jich na cestě jsou od cla osvobozeny (čl. IX. zák. ze dne 25. května 1882, č. 47 ř. z.). Obmezení obchodní vyslovená o připravovaném zboží léčivém nevztahuje se k chirurgickým a lékařským obvazům, ať jsou chemicky připraveny nebo impregnovány (rozh. min fin. ze dne 27. července 1884 č. 20.425, č. 129 ř. z.).

K vyřízení na celních úřadech ve příčině připravovaných léků a kosmetických prostředků rozhlašovaných nápisy, známkami, obaly, annoncemi a pod. svou účinností k odstraňování vad krásy (nečisté kůže, pih, jaterních skvrn, holohlavosti atd.) a platících tudíž za léčiva nevyhledává se předchozího povolení k odebírání prostředků těch, jestliže toto zboží adresováno jest na držitele lékárny, pokud se týká, na zodpovědného správce veřejné lékárny.

Malé množství připravovaného zboží léčivého, které odebírají cestující meškající v celním území z cizozemska pro svoji potřebu, nebo které cestujícím se z cizozemska napřed posílá se zavazadly, pokud se týká, které se za cestujícími se zavazadly posílá, lze propustiti, resp. vyříditi jen tehdy, bylo-li prokázáno dovolení příslušného politického úřadu a bylo-li zaplaceno clo (rozh. min. fin. ze dne 19. května 1885 č. 14209, česká příl. č. 10).